

РЕЗЮМЕ

Звіту за результатами моніторингу здійснення правосуддя Вищим антикорупційним судом

(Київ, 2020, автори: Валько В. І., Хавронюк М. І.)

Моніторинг здійснювався протягом вересня 2019 – лютого 2020 рр. Центром політико-правових реформ у партнерстві із Секретаріатом Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України з метою: 1) визначити проблеми і типові недоліки в діяльності Суду щодо здійснення правосуддя; 2) виявити причини незначної кількості вироків, інших кінцевих рішень у справах щодо злочинів, підсудних Суду; 3) визначити причини та передумови затягування судового розгляду у відповідних кримінальних провадженнях; 4) інформувати експертне середовище та громадськість про здійснення правосуддя Вищим антикорупційним судом (далі – ВАКС). Моніторинг здійснювали досвідчені монітори в 45 кримінальних провадженнях зі 173 тих, які перебувають у суді станом на 28 лютого 2020 року (26%), що дозволяє вважати результати моніторингу репрезентативними.

Звіт складається з таких розділів: I. Статистичні відомості про справи, які перебували на розгляді ВАКС. II. Публічність і повнота інформації про обрані для моніторингу справи та доступ до судових засідань. III. Кількість і часові характеристики судових засідань та періодичність розгляду справ. IV. Рух справ. V. Висновки й рекомендації.

Основний висновок: кардинальних змін при розв'язанні проблеми затягування розгляду справ про корупційні злочини, підслідні НАБУ, ще не відбулося, хоча початок діяльності ВАКС вселяє певні надії на те, що такі зміни невдовзі можуть настати.

Ці надії можна пояснити, зокрема: утричі стислішим строком проведення у ВАКС підготовчого засідання, ніж воно проводилося судами раніше; завершенням переважної частини всіх підготовчих засідань, тоді як раніше в судах такі засідання іноді тривали роками; активним проведенням судових засідань після завершення підготовчого провадження у ВАКС; тим, що з початком роботи ВАКС втратили своє значення більшість причин затягування розгляду справ (тривале формування колегій суддів, проблеми із визначенням підсудності справ тощо); масштабом діяльності ВАКС (станом на 3 березня 2020 року суд розглядав 173 кримінальні справи по суті пред'явленого обвинувачення щодо 441 особи за участю 812 захисників); попередніми результатами (судом, уже на етапі його організаційного та інституційного становлення, закінчено розгляд 97% заяв, 95% клопотань, 81% скарг і 27% кримінальних справ, зокрема ухвалено вирок у трьох справах, тоді як до початку діяльності ВАКС кінцеві судові рішення за результа-

тами багатомісячних чи кількарічних розглядів були ухвалені судами лише у 20% від усіх скерованих до судів кримінальних проваджень).

Нагальні проблеми здійснення правосуддя ВАКС:

- 1) висока завантаженість суддів ВАКС через їхню участь у розгляді багатьох справ і матеріалів;
- 2) неможливість продовження річного строку повноважень слідчих суддів;
- 3) проблеми авторозподілу справ, що виникали через неузгодженість автоматизованої системи документообігу суду з положеннями Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), які містять вимоги до складу суду;
- 4) відсутність незалежної Антикорупційної палати у складі Верховного Суду, сформованої за правилами відбору суддів ВАКС, яка була б судом касаційної інстанції для ВАКС;
- 5) відсутність законодавчо встановлених правил визначення пріоритетності розгляду кримінальних проваджень;
- 6) можливість багаторазового відкладання підготовчого судового засідання;
- 7) можливість неналежного документування і тривалого непередавання справи чи матеріалів для пересилання за підсудністю;
- 8) законодавча невизначеність порядку направлення кримінального провадження до ВАКС;
- 9) значна кількість випадків неприбуття адвоката чи обвинуваченого, а також необґрунтованих клопотань адвокатів;
- 10) відсутність у КПК положень, спрямованих на запобігання зловживанням процесуальними правами;
- 11) технічні складнощі при проведенні засідань у режимі відеоконференцій.

КЛЮЧОВІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Верховній Раді України:

- 1) внести зміни до КПК, якими встановити колегіальний розгляд кримінальних проваджень у ВАКС лише щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, а також щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше п'яти років, якщо в їх вчиненні обвинувачуються дві або більше особи;
- 2) внести зміни до КПК, якими передбачити серед засад кримінального процесу неприпусти-

мість зловживання процесуальними правами, а також визначити види та зміст зловживання процесуальними правами, підстави та порядок накладення грошового стягнення на учасників кримінального провадження за нез'явлення без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття на виклик слідчого судді або суду;

- 3) внести зміни до КПК, якими передбачити конкретні строки, протягом яких має бути закінчено підготовче провадження у справі, а також визначити порядок направлення кримінального провадження до ВАКС;
- 4) внести зміни до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», якими передбачити можливість повторного переобрання слідчих суддів;
- 5) внести зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якими передбачити можливість притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження за безпідставне затягування розгляду справи шляхом порушення встановленого законом строку проведення підготовчого засідання або судового розгляду, або шляхом тривалого не передавання справи чи матеріалів для пересилання за підсудністю.

Вищому антикорупційному суду:

- 1) з урахуванням положень КПК визначити пріоритетність розгляду кримінальних проваджень, особливу увагу звернувши на ті, у яких наближається момент спливу строків давності;
- 2) провести аналіз усіх випадків перенесення засідань, проаналізувати причини цього і, за необхідності, вжити передбачених законом заходів реагування до учасників судового провадження;
- 3) здійснювати щомісячне аналітичне висвітлення роботи ВАКС та Апеляційної палати ВАКС;
- 4) забезпечити ведення хронології розгляду справ на офіційному веб-сайті ВАКС для відображення всіх обставин судового розгляду;
- 5) проводити періодичні навчання відповідальних працівників апарату та працівників Служби судової охорони щодо порядку пропуску відвіду-

вачів до залів суду, щоб уникнути необґрунтованих затримок.

Раді суддів України:

- 1) внести зміни до Положення про автоматизовану систему документообігу суду, які б унеможливили випадки формування у ВАКС складу суду, що не відповідає вимогам КПК, та направлення у зв'язку з цим кримінальних проваджень на повторний авторозподіл, що спричиняє додаткову затримку у судовому розгляді.

Державній судовій адміністрації України:

- 1) провести перевірку технічних засобів, необхідних для забезпечення проведення засідань у режимі відеоконференції, у разі необхідності оновити їх та відповідні програми тощо для того, щоб зазначені засідання проходили максимально легко;
- 2) визначити порядок документування пересилання справ і матеріалів судами за підсудністю, відповідальних за це осіб в судах, а також проаналізувати причини тривалого пересилання окремих справ до ВАКС.

Громадським організаціям, представникам проєктів міжнародної технічної допомоги:

- 1) продовжувати здійснювати та/або підтримувати проведення моніторингу судового розгляду кримінальних проваджень щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень у ВАКС.

Національній раді з питань антикорупційної політики, Національному агентству з питань запобігання корупції, Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики:

- 1) враховувати результати моніторингу судового розгляду кримінальних проваджень щодо корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень під час аналізу стану реалізації антикорупційної політики та її подальшого формування.

Ця програма фінансується **Європейським Союзом** і співфінансується та впроваджується **Міністерством закордонних справ Данії**

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK

Центр політико-правових реформ

Рада
Громадського
Контролю НАБУ

Kingdom of the Netherlands

Публікацію підготовлено Центром політико-правових реформ та Секретаріатом Ради громадського контролю при НАБУ за підтримки Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI, Програма фінансується Європейським Союзом і співфінансується та впроваджується Міністерством закордонних справ Данії) та посольства Королівства Нідерландів в Україні (в рамках програми МАТРА) у межах проєктів «Громадський моніторинг та сприяння розбудові і діяльності Вищого антикорупційного суду» та «Підвищення ефективності діяльності Ради громадського контролю при НАБУ».

Погляди, висновки і рекомендації належать авторам цієї публікації і не обов'язково відображають думку EUACI, ЄС, МЗС Данії та посольства Королівства Нідерландів в Україні.